

Priðjudaginn 7. febrúar 1989.

Nr. 11/1988. **Kristín Benjamínsdóttir**

(Kjartan Reynir Ólafsson hrl.)

gegn

Soffiu Benjamínsdóttur

(Árni Grétar Finnsson hrl.)

Skipti. Dómsvald skiptaréttar. Frávísun frá skiptarétti. Ómerking. Heimvísun.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Guðmundur Jónsson, Benedikt Blöndal, Bjarni K. Bjarnason, Guðrún Erlendsdóttir og Haraldur Henrysson.

Áfrýjandi hefur skotið máli þessu til Hæstaréttar með áfrýjunarstefnu 7. janúar 1988 og gerir þær dómkröfur, „*ad allega* að kröfum stefndu í máli þessu um að skiptaandlag db. Steinunnar Sveinbjarnardóttur sé söluandvirði fasteignarinnar Helligstötu 24, Hafnarfirði, kr. 750.000,- að frádregnum sölulaunum, kr. 11.250,- eða kr. 738.750,- að viðbættum vöxtum svo sem krafist er frá 26.2. 1982 til greiðsludags, ásamt kröfum um húsaleigu kr. 3.115,- fyrir tímabilið frá 1.3. 1977 til 15.3. 1979 og húsaleigu fyrir tímabilið frá 15.3. 1979 til 1.6. 1982, að viðbættum dráttarvöxtum og til vara dómvöxtum frá 1.6. 1982 til greiðsludags, svo sem nánar er krafist, verði ex officio vísað frá skiptarétti Hafnarfjarðar og að áfrýjandi verði einn talinn erfingi að nettó eignum dánarbúsins, svo sem þær voru við erfðafall hinn 24. nóvember 1984, ásamt áföllnum og áfallandi arði til skiptaloka, en *til vara* að nettó eignir, með sama hætti og í aðalkröfu greinir, komi að jöfnu til skipta milli málsaðilja. Í báðum tilfellum er krafist málskostnaðar úr hendi stefndu, bæði í héraði og fyrir Hæstarétti, eftir mati hins virðulega réttar.“

Stefnda gerir þær kröfur, að úrskurður skiptaréttar verði staðfestur. Þá krefst stefnda málskostnaðar fyrir Hæstarétti úr hendi áfrýjanda.

I.

Áfrýjandi styður aðalkröfu sína um frávísun málsins þeim rökum, að skiptaréttur hafi ekki haft vald til að úrskurða um þá

kröfu stefndu, að skiptaandlagið í dánarbúinu sé „söluandvirði fasteignarinnar Hellisgötu 24, Hafnarfirði kr. 750.000,00 að frádregnum sölulaunum kr. 11.250.00 eða kr. 738.750,00, að viðbættum vöxtum“.

Ofangreind krafa stefnda fyrir skiptaréttinum er í reynd fjárkrafa dánarbúsins á hendur einum erfingja þess, áfrýjanda í máli þessu. Telja verður, að skiptaréttur hafi ekki dómsvald til að úrskurða um slíkt ágreiningsefni, sbr. 35. gr. skiptalaga nr. 3/1978, enda gat yfirlýsing lögmanna fyrir skiptaréttinum ekki breytt þeirri skipan mála. Ber því þegar af þessari ástæðu að ómerkja hinn áfrýjaða úrskurð að þessu leyti og vísa þessum þætti málsins frá skiptaréttinum.

II.

Í hinum áfrýjaða úrskurði fjallar skiptaráðandi einnig um þá kröfu áfrýjanda fyrir skiptaréttinum, að úrskurðað verði að áfrýjandi „sé einn erfingi að nettóeignum dánarbús Steinunnar Sveinbjarnardóttur svo sem þær voru við erfðafall hinn 24. nóvember 1984 ásamt áföllnum og áfallandi arði til skiptaloka“.

Skiptaráðanda var ekki rétt að úrskurða samtímis um þetta ágreiningsatriði jafnframt hinu fyrra. Aðilar og vitni gáfu ekki skýrslur fyrir dómi svo sem þörf var á. Í úrskurðarorði er úrslita þessa ágreiningsefnis ekki getið. Samkvæmt þessu verður ekki hjá því komist að ómerkja hinn áfrýjaða úrskurð einnig að því er varðar þetta ágreiningsefni og vísa því heim í hérað til löglegrar meðferðar og úrskurðar að nýju.

III.

Eftir atvikum þykir rétt að málskostnaður falli niður bæði í héraði og fyrir Hæstarétti.

D ó m s o r ð:

Hinn áfrýjaði úrskurður er úr gildi felldur og er ágreiningsefni því, sem lýst er í I. kafla dóms þessa, vísað frá skiptaréttinum. Að öðru leyti er málinu vísað heim í hérað til löglegrar meðferðar og úrskurðar að nýju.

Málskostnaður í héraði og fyrir Hæstarétti fellur niður.

Úrskurður skiptaréttar Hafnarfjarðar 8. desember 1987.

Sóknaraðili í máli þessu er Soffía Benjaminsdóttir Polhemus, RT 2 Kearney, Nebraska, Bandaríkjum Norður-Ameríku, en varnaraðili er Kristín Benjaminsdóttir, nnr. 5727-7203, Brekkugerði 5, Reykjavík.

Málið var þingfest 19. ágúst 1987 með framlagningu greinargerða aðilja í skiptaréttinum. Í því þinghaldi fékk lögmaður sóknaraðilja frest til 9. sept. 1987 til að leggja fram viðbótargreinargerð. Öflun sýnilegra sönnunargagna var lokið í þinghaldi 1. okt. 1987.

Munnlegur málflutningur fór fram í þinghaldi 2. nóv. 1987, og var málið þá tekið til úrskurðar.

Aðiljar eða lögmenn þeirra hafa ekki krafist forsendna fyrir úrskurði þessum. Skiptaráðandi telur ágreining svo vaxinn að rétt sé að láta eftirfarandi forsendur fylgja úrskurðarorði.

I.

Sóknaraðili krefst þess að úrskurðað verði að skiptaandlagið sé eftirtaldir eignir:

1. Söluandvirði fasteignarinnar Hellsigötu 24, Hafnarfirði, kr. 750.000,00 að frádregnum sölulaunum kr. 11.250,00 eða kr. 738.750,00 að viðbættum vöxtum, og er það aðalkrafan að úrskurðaðir verði dráttarvextir, en til vara dómvextir sem hér segir:

A. Vextir af útborgun greiddri með peningum:

a) 4% dráttarvextir á mánuði og fyrir brot úr mánuði af kr. 88.750,00 frá 26.2. 1982 til 1.4. 1982. — Til vara dómvextir 39% ársvextir fyrir sama tímabil.

b) 4% dráttarvextir á mánuði og fyrir brot úr mánuði af kr. 268.750,00 frá 1.4. 1982 til 5.7. 1982. — Til vara dómvextir 39% ársvextir fyrir sama tímabil.

c) 4% dráttarvextir á mánuði og fyrir brot úr mánuði af kr. 418.750,00 frá 5.7. 1982 til 5.10. 1982. — Til vara dómvextir 39% á ári fyrir sama tímabil.

d) 4% dráttarvextir á mánuði og fyrir brot úr mánuði af kr. 518.750,00 frá 5.10. 1982 til 29.10. 1982. — Til vara dómvextir 39% ársvextir fyrir sama tímabil.

e) 5% dráttarvextir á mánuði og fyrir brot úr mánuði af kr. 518.750,00 frá 29.10. 1982 til 18.10. 1983. — Til vara dómvextir 47% ársvextir frá 29.10. 1982 til 16.9. 1983, en 39% ársvextir frá þeim tíma til 18.10. 1983.

f) 4.75% dráttarvextir á mánuði og fyrir brot úr mánuði af kr. 518.750,00 frá 18.10. 1983 til 17.11. 1983. — Til vara dómvextir 36% ársvextir fyrir sama tímabil.

g) 4% dráttarvextir á mánuði og fyrir brot úr mánuði af kr. 518.750,00 frá 17.11. 1983 til 16.12. 1983. — Til vara dómvextir 32% ársvextir fyrir sama tímabil.

h) 3.25% dráttarvextir á mánuði og fyrir brot úr mánuði af kr. 518.750,00 frá 16.12. 1983 til 20.1. 1984. — Til vara dómvextir 25% ársvextir fyrir sama tímabil.

i) 2.5% dráttarvextir á mánuði og fyrir brot úr mánuði af kr. 518.750,00 frá 20.1. 1984 til 1.9. 1984. — Til vara dómvextir 19% ársvextir fyrir sama tímabil.

j) 2.75% dráttarvextir á mánuði og fyrir brot úr mánuði af kr. 518.750,00 frá 1.9. 1984 til 1.2. 1985. — Til vara dómvextir 25% ársvextir frá 1.9. 1984 til 18.9. 1984, en 25,5% ársvextir frá þeim degi til 11.10. 1984, 26% ársvextir frá þeim degi til 25.10. 1984, 27,5% ársvextir frá þeim degi til 1.1. 1985, 34% ársvextir frá þeim degi til 21.1. 1985 og 37% ársvextir frá þeim degi til 1.2. 1985.

k) 3.75% dráttarvextir á mánuði og fyrir brot úr mánuði af kr. 518.750,00 frá 1.2. 1985 til 1.3. 1985. — Til vara dómvextir 37% ársvextir fyrir sama tímabil.

l) 4% dráttarvextir á mánuði af kr. 518.750,00 frá 1.3. 1985 til 1.5. 1985. — Til vara dómvextir 37% ársvextir fyrir sama tímabil.

m) 3.75% dráttarvextir á mánuði af kr. 518.750,00 frá 1.5. 1985 til 1.6. 1985. — Til vara dómvextir 35% ársvextir frá 1.5. 1985 til 11.5. 1985, en 36% ársvextir frá þeim tíma til 1.6. 1985.

n) 3.5% dráttarvextir á mánuði af kr. 518.750,00 frá 1.6. 1985 til 1.9. 1985. — Til vara dómvextir 35% ársvextir frá 1.6. 1985 til 21.8. 1985, en 36% ársvextir frá þeim degi til 1.9. 1985.

o) 3.75% dráttarvextir á mánuði af kr. 518.750,00 frá 1.9. 1985 til 1.3. 1986. — Til vara 36% dómvextir frá 1.9. 1985 til 1.12. 1985, en 39% ársvextir frá þeim degi til 1.3. 1986.

p) 2.75% dráttarvextir á mánuði af kr. 518.750,00 frá 1.3. 1986 til 1.4. 1986. — Til vara dómvextir 19% ársvextir frá 1.3. 1986 til 11.3. 1986, en 20% ársvextir frá þeim degi til 1.4. 1986.

q) 2.25% dráttarvextir af kr. 518.750,00 frá 1.4. 1986 til 1.3. 1987. (Frá 1.4. 1986 er ekki gerð varakrafa um dómvexti, þar sem þeir hafa ekki verið ákveðnir sérstaklega síðan.)

r) 2.5% dráttarvextir af kr. 518.750,00 frá 1.3. 1987 til 1.6. 1987.

s) Dráttarvextir samkvæmt 10. grein laga nr. 25/1987 af kr. 518.750,00 frá 1.6. 1987 til greiðsludags.

Þá er þess krafist að úrskurðað verði að dráttarvextir eða dómvextir, ef þeir verða dæmdir, skuli leggjast við höfuðstól á 12 mánaða fresti, í fyrsta sinn 5.10. 1983, og dráttarvextir eða dómvextir, ef þeir verða

dæmdir, einnig reiknast af þeirri vaxtaupphæð sem þannig bætist við höfuðstólinn á 12 mánaða fresti og verði upphæð þessarar vaxtavaxta-prósentu á hverjum tíma hin sama og krafist er í stafliðum frá og með d til og með s hér að framan.

B. Vextir af veðskuldabréfum:

a) 20% ársvextir af kr. 220.000,00 frá 1.6. 1982 til 1.6. 1983 kr. 44.000,00.

b) 20% ársvextir af kr. 165.000,00 frá 1.6. 1983 til 1.6. 1984 kr. 33.000,00, ennfremur dráttarvextir fyrir hvern mánuð af afbrogun 1.6. 1983 kr. 55.000,00 og vöxtum a-liðar hér á undan kr. 44.000,00 eða samtals dráttarvextir af kr. 99.000,00 sem hér segir: 5% frá 1.6. 1983 til 1.11. 1983 (kr. 24.750,00), 4% frá 1.11. 1983 til 1.1. 1984 (kr. 7.920,00) og 2,5% frá 1.1 1984 til 1.6. 1984 (kr. 15.468,00) eða samtals í dráttarvexti skv. þessum lið kr. 48.138,00.

c) 20% ársvextir af kr. 110.000,00 frá 1.6. 1984 til 1.6. 1985 kr. 22.000,00, ennfremur dráttarvextir fyrir hvern mánuð af afborgunum 1.6. 1983 og 1.6. 1984 kr. 110.000,00 og vöxtum og dráttarvöxtum a- og b-liðar hér á undan (kr. 44.000,00 + kr. 33.000,00 + kr. 48.138,00) kr. 125.138,00 eða samtals dráttarvextir af kr. 235.138,00 sem hér segir: 2.5% frá 1.6. 1984 til 1.9. 1985 (kr. 17.635,00), 2.75% frá 1.9. 1984 til 1.2. 1985 (kr. 32.331,00) og 3.75% frá 1.2. 1985 til 1.6. 1985 (kr. 35.270,00) eða samtals í dráttarvexti skv. þessum lið kr. 85.236,00.

d) 20% ársvextir af kr. 55.000,00 frá 1.6. 1985 til 1.6. 1986 kr. 11.000,00, ennfremur dráttarvextir fyrir hvern mánuð af afborgunum 1.6. 1983, 1.6. 1984 og 1.6. 1985 kr. 165.000,00 og vöxtum og dráttarvöxtum a-, b- og c-liðar hér á undan (kr. 44.000,00 + kr. 33.000,00 + kr. 22.000,00 + kr. 48.138,00 + kr. 85.236,00) kr. 232.374,00 eða samtals dráttarvextir af kr. 397.374,00 sem hér segir: 3.5% frá 1.6. 1985 til 1.9. 1985 (kr. 40.172,00), 3.75% frá 1.9. 1985 til 1.3. 1986 (kr. 89.409,00), 2.75% frá 1.3. 1986 til 1.4. 1986 (kr. 10.927,00) og 2.25% frá 1.4. 1986 til 1.6. 1986 (kr. 17.881,00) eða samtals í dráttarvexti skv. þessum lið kr. 158.389,00.

e) Dráttarvextir af afborgununum (höfuðstól skuldabréfsins) kr. 220.000,00 og vöxtum og dráttarvöxtum a-, b-, c- og d-liðar hér á undan (vöxtum kr. 110.000,00 + dráttarvöxtum kr. 291.763,00) samtals kr. 401.763,00 eða samtals dráttarvextir af 621.763,00 sem hér segir: 2.25% dráttarvextir á mánuði frá 1.6. 1986 til 1.3. 1987 (kr. 125.907,00), 2,5% frá 1.3. 1987 til 1.4. 1987 (kr. 15.544,00) og 2.8% frá 1.4. 1987 til 1.6. 1987 (kr. 34.818,00) eða samtals í dráttarvexti skv. þessum lið kr. 176.269,00.

f) Dráttarvextir af höfuðstól skuldabréfsins kr. 220.000,00, vöxtum kr.

110.000,00 og dráttarvöxtum kr. 468.032,00 (sbr. liði a - e hér að framan) eða samtals dráttarvextir af kr. 798.032,00 samkvæmt 10. grein laga nr. 25/1987 frá 1.6. 1987 til greiðsludags. Verði greiðsludagur ekki fyrr en eftir 1.6. 1988, þá úrskurðist að dráttarvextir frá 1.6. 1987 bætist við höfuðstólinn á 12 mánaða fresti fram til greiðsludags og dráttarvextir reiknist af höfuðstólnum þannig upp færðum.

2. Húsaleiga kr. 3.115,00 fyrir tímabilið frá 1.3. 1977 til 15.3. 1979 og húsaleiga fyrir tímabilið frá 15.3. 1979 til 1.6. 1982, en skorað er á erfingjann Kristínu Benjamínsdóttur að upplýsa leiguupphæðina fyrir hið síðarnefnda tímabil. Við bætast vextir sem hér segir:

Dráttarvextir og til vara dómvextir frá 1.6. 1982 til greiðsludags og fari upphæð vaxtaþrósentunnar á hverjum tíma eftir því sem krafist er undir liðum a til og með s í vaxtakröfu af útborgun hér að framan. Jafnframt verði úrskurðað að dráttarvextir eða dómvextir, ef þeir verða dæmdir, skuli leggjast við höfuðstól á 12 mánaða fresti, í fyrsta sinn 1. júní 1983 og vaxtavextir reiknast af þeim á sama hátt og að framan er krafist.

3. Hlutabréf í Hf. Eimskipafélagi Íslands ásamt arðgreiðslum frá dánarári arfláta 1984.

4. Sóknaraðili krefst þess að honum verði úrskurðaður málskostnaður að skaðlausu úr hendi varnaraðilja.

Þessar eru kröfur varnaraðilja:

1. Úrskurðað verði að varnaraðili sé einn erfingi að nettó eignum dánarbús Steinunnar Sveinbjarnardóttur svo sem þær voru við erfðafall hinn 24. nóvember 1984 ásamt áföllnum og áfallandi arði til skiptaloka.

2. Varnaraðilja verði úrskurðaður málskostnaður úr hendi sóknaraðilja skv. mati réttarins.

II.

Hinn 24. nóvember (sic) lést arfláti, Steinunn Sveinbjarnardóttir. Hún var fædd 24. maí 1892. Síðustu 8 æviárin átti hún heima á Sólvangi, Hafnarfirði. Áður hafði hún um hálfis árs skeið verið á St. Jósefsspítala, Hafnarfirði, en þangað fluttist hún af heimili sínu í húsinu nr. 24 við Hellisgötu, Hafnarfirði. Húsið var hennar eign.

Hinn 31.01. 1986 barst skiptarétti Hafnarfjarðar krafa Kjartans Reynis Ólafssonar hrl. f.h. varnaraðilja um að dánarbú arfláta yrði tekið til opinberra skipta. Þau voru hafin með þinghaldi 19.02. 1987.

Aðiljar þessa máls eru dætur arfláta og einu lögerfingjar. Þá greinir á um að hve miklu leyti húsaleigugreiðslur fyrir húseignina á Hellisgötu 24 og söluandvirði hennar eigi að koma til skipta.

Fyrst eftir að arfláti fluttist af eign sinni, Hellisgötu 24, stóð íbúð hennar þar ónotuð. Frá 1. mars 1977 til 1. júní 1982 var húsið leigt, en þá var

það afhent nýjum eiganda samkvæmt kaupsamningi dags. 26. febr. 1982. Hafði Árni Gunnlaugsson hrl. milligöngu um hvort tveggja, leigu hússins og sölu þess. Tímabilið frá 1. mars 1977 til 15. mars 1979 sá hann um útleigu hússins, tók við leigugreiðslum og greiddi gjöld af eigninni. Mismuninn, g.kr. 311.500,00, greiddi hann varnaraðilja þessa máls. Frá 15. mars 1979 sá varnaraðili um útleigu hússins og til 1. júní 1982. Ekki hefur verið upplýst hverjar leigutekjurnar voru allt þetta tímabil. Af skattframtali arfláta 1982, sbr. rskj. nr. 36, má þó sjá að framtalin leiga fyrir árið 1981 var kr. 7.200,00, en gjöld vegna hússins eru sögð vera kr. 5.057,00 og hreinar leigutekjur samkvæmt þessu kr. 2.143,00. Í skattframtali 1983, sbr. rskj. nr. 10, eru leigutekjur fyrir fyrstu 5 mánuði ársins 1982 sagðar vera kr. 5.000,00.

Samkvæmt kaupsamningi, sbr. rskj. nr. 18, var húsið á Hellisgötu 24 selt fyrir kr. 750.000,00. Útborgun nam kr. 530.000,00 (100 þús. við undirritun samnings, 180 þús. 1. apríl 1982, 150 þús. 5. júlí 1982 og 100 þús. 5. okt. 1982). Til greiðslu á eftirstöðvum kaupverðsins gaf kaupandi hinn 12. okt. 1982 út tvö skuldabréf, hvort að upphæð kr. 110.000,00. Bréf þessi skyldi greiða á fjórum árum með jöfnum afborgunum, kr. 27.500,00 af hvoru bréfi 1. júní ár hvert, í fyrsta sinn 1. júní 1983. Bréfin báru 20% vexti. Afsal var gefið út 12. okt. 1982, sbr. rskj. nr. 24.

Sóknaraðili hefur ómótmælt haldið því fram að varnaraðili hafi tekið við greiðslum á söluverði hússins á Hellisgötu 24, og styðst það við bréf Árna Gunnlaugssonar hrl. til lögmanns sóknaraðilja þessa máls, sem lagt hefur verið fram sem rskj. nr. 27. Lögmaður varnaraðilja hefur hins vegar gert grein fyrir því að síðustu tvær afborganir skuldabréfanna tveggja (2 x 55. þús.) hafi hann fengið til varðveislu og ávöxtunar, sbr. rskj. nr. 23, og námu þær með áunnum vöxtum 30.06. 1987 kr. 199.575,17.

Ekki er ágreiningur með aðiljum um eign dánarbúsins í hlutabréfum Hf. Eimskipafélags Íslands.

III.

Áður en litið er á skiptaandlag dánarbúsins þykir rétt að fjalla um þá kröfu varnaraðilja að hann sé einn erfingi að nettó eignum dánarbúsins svo sem þær voru við erfðafall hinn 24. nóvember 1984 ásamt áföllnum og áfallandi arði til skiptaloka.

Kröfu þessa styður varnaraðili einkum við rskj. nr. 29 og 30. Á rskj. nr. 29 er handskrifað umboð sóknaraðilja til varnaraðilja „til að selja eða ráðstafa á annan hátt eignum og öðru sem tilheyrir móður okkar ... Þetta er sérstaklega viðkomandi húseign á Hellisgötu 24.“

Á rskj. nr. 30 er ljósrit yfirlýsingar, staðsettrar í Kearney, Nebraska, Bandaríkjum Norður-Ameríku, og dagsettrar 31. ágúst 1981. Hefur hún

verið undirrituð af Soffiu Polhemus og virðist stimpluð og árituð af notario publico í Buffalo-sýslu í Nebraska. Yfirlýsingunni lýkur með þessum orðum: „Ég afsala mér hérmeð erfðarétti eftir móður mína.“

Lögmaður varnaraðilja hefur látið þess getið í réttinum, að honum hafi ekki verið kunnugt um rskj. nr. 29 og 30 þegar beiðst var opinberra skipta á búi arfláta.

Lögmenn aðilja hafa hér fyrir réttinum deilt um gildi yfirlýsingarinnar á rskj. nr. 30. Hefur lögmaður sóknaraðilja talið það ógilt og marklaust, en lögmaður varnaraðilja gilt. Ekki þykir þörf á að tilgreina hér máls-ástæður þeirra og lagarök um þennan ágreining vegna þess sem nú greinir:

Hinn 7. júlí 1987 er í skiptarétti Hafnarfjarðar fyrir tekið að fram halda skiptum á dánarbúi arfláta. Í skiptabók var þá m.a. bókað:

„Mættir eru í réttinum lögmenn erfingjanna tveggja, Árni Grétar Finns-son hrl. og Kjartan Reynir Ólafsson hrl.“ Einnig: „Lögmennirnir lýsa því nú að þeir séu sammála um að eignir dánarbúsins eigi að skiptast til helminga milli erfingjanna tveggja. Ágreiningur sé hins vegar um það hvert skiptaandlagið eigi að vera.

Telja þeir óhjákvæmilegt að skiptaráðandi skeri úr þeim ágreiningi.“

Undir bókun þessa rituðu báðir lögmennirnir nöfn sín ásamt skiptaráðanda. Þegar hún var gerð var lögmanni varnaraðilja kunnugt um að til var í fórum lögmanns sóknaraðilja ljósrit yfirlýsingarinnar á rskj. nr. 30, enda hafði það verið sýnt í réttinum við þingfestingu skipta á dánarbúi Steinunnar Sveinbjarnardóttur 19. febrúar 1987.

Lögmaður sóknaraðilja heldur því fram að með ofanritaðri bókun hafi komist á bindandi samkomulag um helmingaskipti búsins milli erfingjanna. Þessu mótmælir lögmaður varnaraðilja, enda hafi því verið lýst yfir af lögmanni sóknaraðilja að yfirlýsingin á rskj. nr. 30 hafi aldrei orðið virk.

Lögmaður varnaraðilja hefur lagt fram í réttinum fullt og ótakmarkað umboð frá umbjóðanda sínum til að koma fram fyrir hans hönd í máli þessu, sbr. rskj. nr. 3.

Yfirlýsing lögmanna í ofanritaðri bókun verður að teljast bindandi skv. 123. gr. laga nr. 85/1936 um meðferð einkamála í héraði, sbr. 223. gr. sömu laga. Þegar af þeirri ástæðu ber að sýkna sóknaraðilja af þeirri kröfu að varnaraðili sé einn erfingir að eignum arfláta.

IV.

Kemur þá til álita hvert skiptaandlagið í dánarbúinu á að vera.

Árni Gunnlaugsson hrl. hefur í bréfi, ds. 30.07. 1987, til lögmanns sóknaraðilja, en ljósrit þess hefur verið lagt fram hér í réttinum (rskj. nr. 27), upplýst að hann hafi afhent varnaraðilja þessa máls greiðslurnar vegna söluverðs hússins nr. 24 við Hellisgötu. Segir hann jafnframt í bréfinu að

varnaraðili hafi tjáð sér að hún legði andvirðið inn á sérstakan reikning í Iðnaðarbankanum í Reykjavík með góðum vöxtum, og kveðst hann hafa skýrt sóknaraðilja frá þessu í bréfi, rituðu 28.07. 1982. Upplýsingum þessum hefur ekki verið mótmælt. Því verður að fallast á það með sóknaraðilja að á árinu 1982 hafi varnaraðili fengið afhentar vegna sölu hússins kr. 530.000,00 í peningum að frádregnum sölulaunum, kr. 11.250,00, og kr. 220.000,00 í skuldabréfum.

Upplýst er í máli þessu, og hefur því ekki verið mótmælt, að varnaraðili hafi tekið við kr. 3.115,00 úr hendi Árna Gunnlaugssonar hrl., og var þessi fjárhæð tekjur af leigu á húsinu á Hellisgötu 24 fyrir tímabilið 01.03. 1977 - 15.03. 1979.

Einnig er upplýst og ómótmælt að varnaraðili hafi annast útleigu á húsinu tímabilið frá 15.03. 1979 til 01.06. 1982, en óupplýst er hverjar leigutekjur voru þetta tímabil. Þó er fram komið að leigugjaldið hafi verið kr. 1.000,00 á mánuði fyrstu 5 mánuði ársins 1982 og kr. 7.200,00 fyrir allt árið 1981, svo sem fyrr segir.

Lögmaður varnaraðilja telur að til skiptaandlagsins eigi ekki að telja aðrar né meiri eignir en fram komi í skattframtölum arfláta 1983 og 1984, en ljósrit þeirra hafa verið lögð fram sem rskj. nr. 9 og 10. Á skattframtölum þessum er söluandvirði hússins ekki talið fram sem eign arfláta nema skuldabréfin tvö.

Hins vegar er í skattframtalinu 1983 getið um sölu hússins og söluverð, og verður nánar vikið að því síðar.

Lögmaður varnaraðilja bendir einnig á að arfláti hafi verið fjárráða fram í andlátið og mátt ráðstafa eignum sínum að vild. Hann telur að skattframtöl séu mikilvæg að því leyti að þau séu hálf-opinber skjöl, skjöl gerð af einkaaðiljum en samþykkt af opinberum aðilja.

Lögmaður sóknaraðilja mótmælir því að skattframtölin 1983 og 1984 sanni að engir peningar hafi verið til í búi arfláta á dánardegi. Engin grein hafi verið gerð fyrir því hvernig ráðstafað hafi verið þeim kr. 530.000,00 í peningum að frádregnum kr. 11.250,00 í sölulaun, sem varnaraðili hafi fengið afhenta árið 1982. Sóknaraðilja sé ekki kunnugt um að arfláti hafi skuldað neitt á þessum tíma. Þá bendir lögmaður á að skattframtölin undirriti arfláti ekki sjálfur, heldur Eiríkur Pálsson, þáverandi forstjóri Sólvangs. Undirskrift hans staðfesti því ekkert af hálfu arfláta í þessum efnum. Skattframtölin sem slík veiti engar upplýsingar um það hvað varð af umræddum peningum. Þau séu að því leyti gagnlaus og verði ekki lögð til grundvallar um það hvað varð af útborguninni í húsinu. Þá heldur lögmaður sóknaraðilja því enn fremur fram að það að skattayfirvöld gerðu enga athugasemd við framtölin sanni heldur ekki neitt um ráðstöfun peninganna.

Rétturinn felst á þá skoðun sóknaraðilja að skattframtöl arfláta 1983 og 1984 sanni ekki hver var peningaeign búsins á dánardegi hans.

Ekki hefur verið gerð nægjanleg grein fyrir því af hálfu varnaraðilja hvernig peningagreiðslum vegna sölu húseignarinnar á Hellisgötu 24 hefur verið ráðstafað. Hið sama á við um leigutekjur af húsinu. Ekkert liggur fyrir um það að arfláti hafi ráðstafað fé þessu með einum eða öðrum hætti. Hlýtur það því, ef ekki kemur fleira til, að teljast til eigna dánarbúsins.

Varnaraðili heldur því fram að hann hafi haft veruleg útgjöld vegna hússins á Hellisgötu 24 og einnig vegna arfláta persónulega.

Hefur varnaraðili gert grein fyrir útgjöldum þessum á rskj. nr. 22, og á rskj. nr. 25 er greinargerð að þeim lútandi eftir maka varnaraðilja.

Á rskj. nr. 22 eru útgjöld vegna húss og lóðar á Hellisgötu 24 sögð vera samtals kr. 375.000,00, en útgjöld vegna arfláta persónulega eru sögð vera kr. 185.000,00 eða hvort tveggja kr. 560.000,00. Yfirlit þetta er ekki stutt neinum gögnum og hefur lögmaður sóknaraðilja mótmælt því sem röngu. Þykir verða að taka þau mótmæli til greina að því leyti að ekki er sönnuð upphæð þeirra útgjalda sem varnaraðili kann að hafa haft vegna arfláta og húss hans.

Það má hins vegar telja víst að varnaraðili hafi lagt út eitthvert fé vegna framanritaðs. Má þar tilnefna útfararkostnað, sem á rskj. nr. 22 er skráður kr. 34.000,00, og þykir það ekki ósennileg upphæð. Ekki verður þó hjá því komist að varnaraðili beri halla af því að hann hefur ekki gert fulla grein fyrir leigutekjum af húsinu nr. 24 við Hellisgötu og ekki heldur fært fram nein gögn til sönnunar á þeim kostnaði sem hann segist hafa borið vegna hússins og arfláta.

Eftir atvikum öllum og eins og málið liggur fyrir þykir ekki óvarlegt að ákveða að varnaraðili skuli halda leigutekjum af húsinu nr. 24 við Hellisgötu upp í kostnað sinn.

En söluandvirði hússins nr. 24 við Hellisgötu skal koma til skipta.

VI.

Sóknaraðili hefur krafist vaxta svo sem gerð hefur verið grein fyrir. Varnaraðili hefur mótmælt vaxtakröfunum, en mótmæli hans eru órökstudd. Hann hefur ekki borið fyrir sig að krafa um vexti væri fyrnd að hluta.

Varnaraðili tók við greiðslunum sem inn komu í bú arfláta í lifanda lífi vegna sölu hússins nr. 24 við Hellisgötu. Bar honum skylda til að ávaxta féð eða svara af því vöxtum. Í bréfi til lögmanns sóknaraðilja, dagsettu 30.07. 1987, ritar Árni Gunnlaugsson hrl., sbr. rskj. nr. 27:

„Þegar ég afhenti Kristínu Benjamínsdóttur greiðslurnar vegna söluverðs hússins nr. 24 við Hellisgötu í Hafnarfirði vakti ég sérstaka athygli hennar á því að ávaxta söluandvirðið sem best, þar sem Soffía, systir hennar, hefði hagsmuna að gæta í því sambandi sem væntanlegur erfingi. — Tjáði Kristín mér þá að hún legði andvirðið inn á sérstakan reikning í Iðnaðarbankanum í Reykjavík með góðum vöxtum. Dróst yfirleitt aldrei hjá Kristínu að vitja greiðslanna til mín eða oftast sama daginn og þær bárust.“

Frásögn þessari hefur ekki verið andmælt.

Samkvæmt lögum um dómvexti nr. 56/1979, viðauka við lög nr. 85/1936, skyldu þeir vera jafnháir hæstu innlánsvöxtum við innlánsstofnanir eins og þeir væru ákveðnir samkvæmt lögum á hverjum tíma. Lög þessi gengu úr gildi 27. mars 1987 við gildistöku laga nr. 25/1987.

Rétt þykir og í bestu samræmi við framanritað að fallast á varakröfu sóknaraðilja um dómvexti af útborgun, greiddri í peningum, sbr. lið a-p í kafla 1A í kröfugerð hans hér að framan, og jafnframt kröfu um dráttarvexti samkvæmt liðum r-s í kafla 1A.

Ekki þykja lög standa til að verða við þeirri kröfu sóknaraðilja að vextir leggist við höfuðstól á 12 mánaða fresti, í fyrsta sinn 05.10. 1983. Ef skiptum dánarbúsins verður ekki lokið 27. mars 1988, skal þó heimilt að leggja vexti við höfuðstól og síðan á 12 mánaða fresti, sbr. 12. gr. laga nr. 25/1987.

Sóknaraðili hefur ekki krafist dómvaxta til vara í liðum b-e í kafla 1B í kröfugerð sinni. Rétt þykir þó að úrskurða þá í þessum tilvikum, enda rúmast þeir innan kröfugerðarinnar.

Samkvæmt þessu skulu við höfuðstól skuldabréfanna bætast 20% ársvextir, svo sem í þeim segir og sóknaraðili rekur í kröfugerð sinni, en af þeim vöxtum og af afborgunum bréfanna skulu reiknast dómvextir frá 01.06. 1983 til 27.03. 1987, en dráttarvextir frá þeim degi til skiptaloka, sbr. 10. gr. laga nr. 25/1987.

Fallist er á þá kröfu sóknaraðilja að dráttarvextir bætist við höfuðstól á 12 mánaða fresti, í fyrsta sinn 01.06. 1988, ef skiptum verður þá ekki lokið, og dráttarvextir reiknist af höfuðstól þannig upp færðum, sbr. f-lið í kafla 1B í kröfugerð sóknaraðilja.

VII.

Eftir úrslitum máls þykir rétt að varnaraðili greiði sóknaraðilja kostnað hans af málinu, og ákveðst hann vera kr. 50.000,00.

Skiptaréttarmál þetta fluttu hæstaréttarlögmennirnir Árni Grétar Finns-son fyrir sóknaraðilja og Kjartan Reynir Ólafsson fyrir varnaraðilja.

Finnur Torfi Hjörleifsson fulltrúi kveður upp úrskurð þennan.

Á l y k t u n a r o r ð:

Til skipta í dánarbúi Steinunnar Sveinbjarnardóttur koma:

1. Kr. 738.750,00 að viðbættum

a) dómvöxtum af kr. 88.750,00 frá 26.02. 1982 til 01.04. 1982, en af kr. 268.750,00 frá þeim degi til 05.07. 1982, en af kr. 418.750,00 frá þeim degi til 05.10. 1982, en af kr. 518.750,00 frá þeim degi til 27.03. 1987, en síðan að viðbættum mánaðarlegum dráttarvöxtum samkvæmt tilkynningum Seðlabanka Íslands, sbr. 10. gr. laga nr. 25/1987, til skiptaloka; vextir skulu leggjast við höfuðstól á 12 mánaða fresti, í fyrsta sinn 27. mars 1988, ef skiptum verður ekki lokið þá, og reiknaðir vaxtavextir;

b) 20% ársvöxtum af kr. 220.000,00 frá 01.06. 1982 til 01.06. 1983, kr. 44.000,00; 20% ársvöxtum af kr. 165.000,00 frá 01.06. 1983 til 01.06. 1984, kr. 33.000,00; 20% ársvöxtum af kr. 110.000,00 frá 01.06. 1984 til 01.06. 1985, kr. 22.000,00; 20% ársvöxtum af kr. 55.000,00 frá 01.06. 1985 til 01.06. 1986, kr. 11.000,00; dómvöxtum af kr. 99.000,00 frá 01.06. 1983 til 01.06. 1984, en af kr. 187.000,00 frá þeim degi til 01.06. 1985, en af kr. 264.000,00 frá þeim degi til 01.06. 1986, en af kr. 330.000,00 frá þeim degi til 27.03. 1987, en síðan að viðbættum mánaðarlegum dráttarvöxtum skv. tilkynningum Seðlabanka Íslands, sbr. 10. gr. laga nr. 25/1987, til skiptaloka.

Dráttarvextir bætist við höfuðstól á 12 mánaða fresti, í fyrsta sinn 01.06. 1988, ef skiptum verður þá ekki lokið, og reiknist dráttarvextir af höfuðstól þannig upp færðum.

2. Hlutabréf í Hf. Eimskipafélagi Íslands að nafnvirði, að meðtöldum jöfnunarhlutabréfum 1986, kr. 9.360,00 að viðbættum arðgreiðslum og vöxtum sem hér segir:

H-vaxtareikningur í Samvinnubanka Íslands hf., stofnskírteini nr. 230674. Staða pr. 30.06. 1987 kr. 566,06. H-vaxtareikningur í Samvinnubanka Íslands hf., stofnskírteini nr. 232891. Staða pr. 30.06. 1987 kr. 566,06. H-vaxtareikningur í Samvinnubanka Íslands hf., stofnskírteini nr. 240811. Staða pr. 03.07. 1987 kr. 936,00.

Varnaraðili greiði sóknaraðilja málskostnað, kr. 50.000,00, að viðlagðri aðför að lögum.